

JAN OTTO
S. HOLM

Óheftur figgjarráðgevi

Frágreiðingin vantar

"Danskarar eru óluksálaga girigir". "Danskarar tosa bara um hvat alt kostar". Hetta eru vendingar, sum vit føroyingar vanliga nýta, tá vit tosa um okkara norðurlendsku grannar fyri sunnan. Ofta verða hesar vendingar nýttar av órøttum, men sjálvandi eisini av røttum, tí fleiri hava royndir av hesum. Tó eru føroyingar, á fleiri økjum, háttaðir soleiðis, at nógv, fyri ikki at siga alt, sum er danskt, verður ókritiskt tikið til Føroyar eftir smærri tillagingum. Bara lúsin útlendsk er...

Eitt dømi um at føroyingar hava tikið skipan úr Danmark og smoykt hana yvir høvdið á okkum her heima, eru realkredittlánini. Tað er eyðsæð, at ein føroyskur realkredittmarknaður als ikki hevði verið kappingarførur og at nógvir trupuleikar høvdu staðið av, at hava ein slíkan, ið bert hevði verið ein evarka lítil pínigur, sammett við danska realkredittmarknaðin. So far so good...

Tá realkredittlánini komu til Føroyar, fyri góðum 6 árum síðani, var árligi kostnaðurin ella bidragssatsurin umleið 1,3% árliga. Í einum lopi var sokallaða bidragið herfyri hækkað í 1,9%, uttan at nakar fekk vart seg fyri tí. Sigi bara, stakkals tey, ið hava eina sethúsaskuld í milliónflokkinum. Nakrar fáar røddir gjørdur vart við hetta, men føroyingum líkt, so hendi einki meira. Tað skuldi eita seg, at hækkingin lutvíst skuldi dekkja økta ráðgeving, men hvøja ráðgeving kunnu tey flestu, sum í dag hava realkredittlán, óivað spyrja.

Legg til merkis, at tá árligi kostnaðurin lá um hesi 1,3%-ini í Føroyum, var sami kostnaður í Danmark um 0,5%. Men hví hendan stóran mun? Jú jú, sum ført er fram átaka peningastovnarnir í Føroyum á seg váðan, og partur av teimum 1,3%-unum, ið nú bráðliga eru hækkaði til 1,9%, verða send til Danmarkar. Her er vert at leggja til merkis, at danski stovnurin at kalla ongan váða átekur sær. Fáa donsku stovnarnir so ikki alt ov nógv fyri at veita hesi lán til okkum her heima? Líkt er til, at annar av pørtunum í øllum førum hevur eina væl betur avtalu enn hin parturin, men stóri taparin er føroyski húsaiegarin.

Nú ein dagin var sera áhugaverd grein í donskum dagblaði. Greinin kallaðist "Bidragssatser er en pengemaskine". Greinin vísir á, at realkredittstovnarnir í Danmark hava hækkað hesar sokallaðu bidragssatsir nógv meira enn neyðugt og so nógv, at øktar útreiðslur frá nýggjum kapitalkrøvum o.ø. als ikki er frágreiðingin fyri øktu bidrøgin.

Í Danmark verður realkreditt lán eisini veitt vinnuni. Tí sigur millum Dansk Erhverv, ið er arbeiðsgevarafelag og ráðgevi fyri dansk vinnulív, at tey óttast, at bidragssatsarnir, verða øktir alt ov nógv.

Nú vita tey flestu, at lán til privat ikki er tað sama, sum lán til vinnulív, men tað er eisini vælkent, at tryggin aftanfyri privatlánið mangan er betur. Tað sum vit eisini vita er, at føroyingar rinda væl meira fyri teirra realkredittlán enn danir. Tí kundi mann ofta ynskt, at føroyingar vóru meira sum danir - verið meira girigir og kanska tosað meira um, hvat alt kostar. Sjálvdan verður tó lurtað eftir meiniga føroyinginum, tó er tað av týðningi hesin stóri trupuleikin verður loystur. Tí hetta er ein sera stórus trupuleiki, sum hópin av ungum barnafamiljum, ið hava sett fótur undur egið borð berjast við hvønn dag. Og tað er ikki nøktandi. Onkur má vakna og taka hesa uppgávu á seg. Fólkatálið fer ikki at økjast í Føroyum fyrr enn vit gerast meira kappingarfør, eisini á hesum økinum.

KJAK

Landsbankin, ómissandi ella....?

**BJARNI
DJURHOLM**

Løgtingsmaður

– **Áhaldandi politiska kammerátari'ið hjá "neutralu" viðmerkjarunum til øll handa mál kann eingin seriøs ur politikari taka støðu út frá.**

Hvassar ákoyringar hava verið frá andstøðuni, leikum og lærdum og eisini sokallaðum neutralum viðmerkjarum, nú uppskot er um at umskipa virksemini Landsbankans.

Sjálvsagt eru ymsar meiningar um týðningin av Landsbankanum. Kortini má ásannast, at Landsbankin í mesta lagi er partur av signalpolitikki, sum Løgtingið í síni tíð samtykti skuldi vera partur av politiska samleikanum.

Tí er mangt av tí, sum hevur verið frammi um avtøkuna av Landsbankanum, ikki kjølfest í sakligari argumentation, men má metast at vera úrslit av eini skipaðari partapolitiskari herferð móti landsstýrinum.

Og tað er spell, serliga fyri Landsbankan, ið á fleiri økjum ger haldgott arbeiði. Men orðaskiftið er púrasta farið av lagi. Produseraðir pástandir eru slopnir at hanga í leysum lofti, uttan at miðlarnir hava megnað ella viljað gjørt eina sakliga lýsing av teimum. Stutt sagt, uppskotið um avtøku av Landsbankanum hevur ikki fingið ta lýsing, sum metast má sjálvsøgd.

Verjan móti oligarki?

Ístaðin er Landsbankin gjørdur garantur móti øllum búskaparligum hóttafallum, skjöldurin hjá borgarunum móti dugnaleysum politikarum, verjan móti oligarki, bulverkið móti stórkapitalistiskum seráhugamálum, tryggin fyri figgjarligum støðufesti og so ikki minst - eftirlitið av peningastovnunum í Føroyum.

Allir hesir pástandir er tiknir úr leysum lofti og eru partapolitiskt bluff,

- tí Landsbankin er ikki er nakar tjóðbanki, hevur

ongar heimildir sum tjóðbanki og er ikki nakar banki yvirhøvur

- Landsbankin hevur einki eftirlit við peningastovnunum og hevur sostatt einki við figgjarliga støðufestið í Føroyum at gera
- Landsbankin regulerar heldur ikki gjaldførið í Føroyum
- Landsbankin hvørki setur ella kann ávirka rentustøðið í Føroyum
- Landsbankin hevur onga pengapolitiska ávirkan fyri okkum yvirhøvur o.s.fr.

Uppgávan av týðningi hjá Landsbankanum er at umsita gjaldføri og skuld hjá landskassanum, men hesa uppgávu røkir Landsbankin ikki til fulnar. Hetta verður í dag gjørt av Nordea Bank fyri Landsbankan. Harumframt umsitur Landsbankin Samhaldsfasta og ger annars hagtalsgreiningar og metingar av búskapargongdini - sama sum Hagstovan og Búskaparráðið eisini gera.

Bankakreppurnar

Fyri at geva Landsbankanum ein serligan týðning fyri politisku skipanina og samfelagið, hevur dúgliga verið víst til leiklutin hjá bankanum í sambandi við bankakreppurnar.

Hetta er eisini tikið úr leysum lofti og er partapolitiskt biðiskinn at fjala yvir innihaldið í bankanum. At undirstrika leiklutin hjá Landsbankanum í sambandi við bankakreppurnar er eisini at prýða hann við læntum fjaðrum, bæði viðv. bankakreppuni fyri 20 árum síðani (sí Grønberg-frágreiðingina) og eisini í sambandi við Eik-kreppuna herfyri.

Eik, húsagangurin og Landsbankin

Tað var leiðslan fyri Eik Banka sum í september 2010 royndi at sannføra landsstýrið at medvirka til eina rekonstruktion av føroyska partinum av Eik Banka.

Tann parturin av bankanum kundi bjargast. Figgjar-eftirlitið hevði nevniliga ikki serligar viðmerkingar til tær avsetingar, sum gjørdar vóru í Føroyum.

Megintrupulleikin við Eik var danski bankin, sum hevði staðfest ovurhonds stór tap.

Váðin var eisini, at føroyski bankin hefti fyri danska bankan, sum var í einum sjálvstøðugum dótturfelag.

Metingin var annars, at um partapeningurin bleiv niðurskrivaður til 0 og nýggjur teknaður uppá 1 mia kr. so kundi føroyski parturin bjargast. Leiðslan fyri bankan hevði fingið tilsoyn frá TF Holding um nýggjan kapital, men tó ikki nóg mikið. Mong óttaðust eisini fyri hvat fór at henda, um Eik Banki endaði í Finansiel Stabilitet. Avleiðingin var sjálvsøgd - bankin skuldi gerast upp, avviklast.

Bjargingarátakið bleiv tó ikki veruleiki, tí longu áðrenn freistin var farin mikukvøldið 29. september 2010 gjørdist greitt, at ikki bar til at slíta føroyska bankan frá danska dótturfelagnum. Danskir myndugleikar noktaðu rætt og slætt fyri, at bankarnir blivu skildir sundur. Átakið varð sostatt steðgað tí danskir myndugleikar ikki vildu medvirka.

Sostatt var tað ikki Landsbankanum fyri at takka, at landsstýrið ikki viðvirkaði í eini keypstilgongd, sum andstøða og "neutralu" viðmerkjararnir siga, men bert tí, at danskir myndugleikar ikki vildu skilja bankarnar sundur.

Høvdið í sandin

Annars hevði leisturin við keyppi av føroyska Eik allarhelst verið skilagóður.

Men í staðin fyri at troyta allar møguleikar stungu øll (eisini politiska skipanin) høvdið í sandin, og lótu aftur danir ordna okkara trupuleikar.

Vert er annars at nevna, at Eik Bankin allur sum hann var, bleiv loftaður av donsku skattgjaldarunum, sum mistu einar 2500 mio kr uppá bjargingina.

Hetta tykist at passa summum sum fótur í hosu, nú hesi somu sóla sær í eini politikari betrivitan og ikki blúgvast við at mana fram enn eina nýggja mytu um konspiratióinir og um sam-anrenning millum føroyskt eftirlæti og danskt falslæti.

Soleiðis verður alt vent á høvdið í einum partapolitiskum glantrileiki, har tjóðskaparligt gluggapynt og bringupríði verður pussað til almenningin at skoða.

Útsølan

Endin var so, at TF Holding keypti 70% av Eik fyri 450 mio kr, og kundi landsstýrið ella Figgjargrunnurin keypt restina til sama kurs.

Hetta hevði merkt, at landsstýrið kundi keypt eginpening svarandi til kr 400 mio. fyri uml. 190 mio kr.

Semja er alment um, at keypið hjá TF Holding var eitt framúr keyp, og hevði tað sjálvsagt verið eins gott fyri Føroya Landsstýri at keypt restina fyri so greidligan undirpris.

Rætti spurningurin er tí, hvar var Landsbankin, tá hesin møguleiki var á skránni, ella ávaraði Landsbankin móti hesum útsølukeypi, har skattgjaldarin kundi gjørt kvetti?

Ómissandi Landsbanki?

Nú figgjarnevndin viðgerð uppskotið um avtøkuna av Landsbankanum skal nevndin tí sjálvsagt gera neyvar greiningar av øllum fyrivarnunum, sum eru í málinum. Veruligi týðningurin av Landsbankanum fyri føroyska búskapin skal lýsast. Herundir hvønn týðning bankin hevur fyri okkara kreditvirði, fyri Samhaldsfasta og ikki minst lýsa upphaldini um, at Landsbankin hevur ein ómissandi leiklut fyri figgjarliga stabilitetin.

Eisini skal avdúkast um Landsbankin er einasti, sum kann tryggja, at sveiggini í búskapinum verða avmarkað, umframt at stovnurin kann fremja gjøgnumskygni í almenna peningarenslinum uttanfyri figgjarlógina. Hesi avgjørdur upphald eigur Landsbankin sjálvur.

Verður hetta lýst til fulnar, hevur Løgtingið haldgott grundarlag fyri endaligu støðutakanini.

Áhaldandi politiska kammerátari'ið hjá summum (neutralum) viðmerkjarunum og tíðindaberum til øll handa mál, og nú eisini viðvíkjandi Landsbankanum, kann eingin seriøs politikari taka støðu út frá. So einfalt er tað.

Tí liggur ábyrgdin á figgjarnevndini at skilja millum rangt og rætt í hesum máli.